

Jacob van Deventer was ook hier de voorloper. Dat realiseert men zich heel goed wanneer men het werk van Cornelis Koeman bekijkt uit 1994: *Gewestkaarten van de Nederlanden door Jacob van Deventer, 1536-1545. Met een picturale weergave van alle kerken en kloosters* (CB 2008/138).

Een andere opmerkelijke figuur is natuurlijk kanunnik Antonius Sanderus (Antwerpen 1584 – Affligem 1664), historicus en theoloog. In de collectie Bossu vinden we 34 prenten van Sanderus. Wanneer we het hebben over katholiek Vlaanderen, dan moeten we *Flandria Illustrata II Continens Res Sacras Brugenses* openslaan (CB 2008/241). Na de beschrijving van de dekenijen en de parochies volgen de biografieën van 14 bisschoppen: van Petrus Curtius tot Henricus Josephus van Susteren. Elke bisschop krijgt een fraaie gravure. Na de bisschoppen volgen de beroemdheden: *De Brugensibus eruditionis fama claris*. Op de vierde plaats wordt *Het Vrye, Le Franq*, behandeld met een fraaie kaart waarop de dekenijen zeer duidelijk met grote Romeinse letters vermeld staan. Dan volgen de *Res Profanas Yprenses* en de *Res Sacras Iprenses* met de biografieën van 16 bisschoppen en de kaart *Iprensis episcopatus* (die verder besproken wordt). Ten slotte wordt de Kasselrij Ieper bekeken met een mooie kaart, en enkele notities over het verdwenen bisdom Terwaan.

Het is toch opmerkelijk dat er in de 16de en 17de eeuw, kaarten van bisdommen opgenomen werden in de atlassen. In de collectie Bossu vinden we kaarten van 5 bisdommen.

Le diocèse de Gand (CB 2007/471).

“Le diocèse de Gand est divisé en 1 archiprêté et sept doiennés” Deze kaart (38,5 x 45 cm) uit de 17de eeuw, maakt deel uit van een grotere kaart.

Episcopatus Gandavensis (CB2007/539) opgedragen aan bisschop Antonius Triest (1576-1657). De kaart wordt afgebeeld in *Vlaanderen in oude kaarten* op pp. 108-109 met de uitleg: “Joan Blaeu, 1596-1673 en Cornelis Blaeu, 1610-1645. Uit ‘Verheerlykt Vlaandre’, Antonius Sanderus, Leiden, Rotterdam, den Haag, 1735. De kaart van het oude bisdom Gent (1559-1801) verscheen in de ‘Flandria’ van 1641 en werd getrouw nieuw gegraveerd voor de tweede uitgave (1732). Zij kwam een paar jaar later in ‘Verheerlykt Vlaandre’”.

Le diocèse de Tournay (CB 2007/2123).

“Le Diocèse de Tournay ou sont Exactlyment Marquées Les Lignes Levé et Gravé par Ordre Expres du Roy à l’Usage de Monseigneur Le Duc de Bourgogne par...

H. Jaillot a Paris 1695.” Boven de kaart staat “Alle de France Linien...in 't Bisdom van Doornick.” Ons exemplaar is gekleurd (45 x 57 cm). De kaart bevat ook *le Doienné de Courtray* en Wervik. Hubert Jaillot (1632-1712) cartograaf en uitgever gaf ook meerdere kaarten uit van de Franse bisdommen. De ‘linien’ kaderen in de strijd van Lodewijk XIV die een voortdurende bedreiging was in Vlaanderen. Ze lopen van Warneton naar Kortrijk langs de Leie en de Schelde. Op de kaart staan molens, kapellen en kloosters en plots ook: ‘Slag van Bouvines 1214’.

Iprensis Episcopatus. In de *Flandria Illustrata* staat de kaart op p. 289 (CB 2008/241). Van deze kaart zijn er twee versies in de collectie. CB 2007/526 niet gekleurd met de vermelding *Henricus Hondius exc.* en CB 2007/505, een gekleurd exemplaar dat afgebeeld staat op pp. 94-95 van *Vlaanderen in oude kaarten*. Bossu geeft als uitleg: “De kaart van het oud bisdom Ieper (1559-1801) werd geconcipeerd voor de *Flandria Illustrata* van A. Sanderus en wel door Henricus Hondius. In de Blaeu-atlas verscheen ze onder de naam van Joan Blaeu met een opdracht aan J. Bouckaerd, bisschop van Ieper.” Van Saint-Omer naar het Zuiden staat *Den nieuwen dyck tegen de Franschen* afgebeeld. Soms leest men op dergelijke kaarten plots een vertaling (*Viroviacum alias Wervick*), een volkse benaming (*Staden alias Staen* en *Wielke Molen 'tWielke*) of een beetje geschiedenis (*Menninck abb. destructa*).

Episcopatus Brugensis (CB 2007/503), een kaart opgedragen aan bisschop Nicolaus de Haudion. De kaart toont de dekenijen Brugge, Damme, Gistel, Sluis, Oudenburg, Aardenburg, Torhout en Roeselare. Ze komt uit een atlas, want op de keerzijde lezen we een beschrijving van het bisdom. Ze toont veel molens, galgen, kerken, abdijen (*'t clooster Doust*) en forten. De kaart van 1662 komt voor in de atlas van Blaeu en in *Flandria Illustrata II* p.142 (CB 2008/241).

Walter de Smaele
Zomer 2020